

INSTITUTO ELECTORAL
NAXINANDA MEXICO

Kan on un (25 años)

TJIBA'I NGAJÑURE XUKUCHA NGAÑA NGA ÑA'AÑA

Xujun'e kjuakixi
nga bixkan xa tse'e
Xuta ngande nima

Xi ni iji bexkiya

Kui xujun kininda tse'e nga xuta xi ngande nima
Bejín kjuakixi'e tse'e nga bixkan xa
Ku tse'e nga ba'i ngajñure ngama nikatjijin yajoña tumini najmi.

Kucha ba'anguire.

Nguindengui'e nga fa'í xuta xi jmire españoles, xuta ngande nima jakua tsuba ku Tuku be'tkun nguieje najmi xi ngare ku xukucha tsuba.

Achi kjinma ngande'e xuta nima, ngu ngu tjinre en xi chja'a, najmi xi ngare ku s'ui xi tsi'in kuixi ngundsijinji najmi xi ma naxinanda jñu, kuixi 'chjo'o chasere, Kuixi mejere tsu, kjin tsuba ku x'an tsuba.

Nguieje naxinanda Mexico tsubare nga bayaxki kjuakixi xi tjinre xuta kju xuta xi ngande nima tsuba
tse'e nga nikjie xi chjo'o tjichasere xinguiña ngaya ngande jmanga tijñaña, xuta xi inchja tsixa xuku policía, ni'yae xitetjun, jmanga tsuba xuta xi tse kjuakixi be kju ngande Jma batexumaña.

Kui INEGI kitsikas'en xki nu jomi kan (2020), naxinanda Mexico xuta xi tjinre jan nu kju tsa nguisa kuixi chjá ngu en nima uchan kaon mi xu ma xuta.

Ngande jmanga jñu kjin xuta xi chja en nima tsuba 'ya jma jmi Iztapalapa, Gustavo A. Madero, Tlalpan ku Xochimilco.

En nima xi jñu chja xuta xi tsuba naxinanda Mexico, kui xi jmi Nahuatl, en nima, mixteco ku otomí.

Kuikjua nga chje'e nga kui instituto electoral xi tjian naxinanda Mexico tsuyare nguieje xuta xi ngande nima tsuba nga ma tsikatjijin yajoe xki nga minchjitsai tumini xutaxa ku nga ña'a votare,
Xuku nga kjinenguia nga'tae kucha nikjien ton.

Kucha nikjien ton.

Ton xi tjinre ngu ngande tse'e nga nichunre.

ku xuta xi tsuba kui ngande tsubare nga kui be jma tsikjien kui ton, xuku, nindaya Ndiya, nindaya parque, ñaa xa xi kjuaniton jmire kju tsa tumini kjai nga kucha tijña.

kui instituto electoral'e naxinanda Mexico kuixi 'benda nga ña'a vota tse'e

Nga xuta kui xi be kucha tsikjien ton.

Kjuakixi'e xuta.

Achi jñu chje'e nga nguieje xuta be jma xi tukui kjuakixi xi tjinre nga'tae 'ya faitjenguinre kjuakixi xi tse'e nga bixkan xa, kuixi tichja kui xujun ku

tsee nga 'bejña tsejenjnu nga xitetjun kja jñu tjinre nga be'tkun ku tsikitukasun
Nga nguieje xuta manga tsitsjua.

Kui en xi jmire Declaración Universal'e kjuakixi'e xuta tsu nga nguieje xuta
Ngundsijin xuña ku tekuacha ngundsijin kjuakixi xi tjinña.

Kui Constitución Política'e Estados Unidos Mexicanos, kuixi mejere tsu, Xujun kjuakixi'e
naxinandaña, tsu nga nguiejexu xuta naxinanda manga tsitsjuaju kjuakixi xi tjinre ku nga
kjuakixi xi tjinre ku nga xutaxa tsubare nga be'tkun ku tsikitukasun.

Constitución Política'e naxinanda México be nga tjinña kjuakixi ku nga ngudsijinji kui
kjuakixi xi tjinre nguieje xuta. Xitetjun tsubare nga basere nga bitukasun ku nga ya'tkun
Nguieje kui kjuakixi.

Xutaxa.

Kuacha jmire xuta xi tsixajo xitetjun ku kuixi kjajin najmi xi
makjuaña ku machjenña nguiejeña.

Kjuakixi político.

Kui Constitución Política'e naxinanda México tsu nga nguieje kjuakixi político
electoral kuixu kjuakixi xi tjinre nguieje xuta ngaya naxinanda kuixi tsuare kja nga:

- tsi'in vota nga chjajin xuta xa.
- Tsa chjun kju tsa xi'in manga kui basentetjun, ku manga nguieje xuta tsi'in votare.
- Manga basere mi najmi xi machjenre tse'e nga nindaya ngande.

Acuerdo internacionales tse'e kjuakixi'e xuta.

Kui Declaración Universal'e kjuakixi'e xuta tsu nga nguieje xuta tjinre Kjuakixi.

Kui acuerdo internacionales xi tjinre ngaya kui xujun:

- Declaración'e Naciones Unidas tse'e kjuakixi'e ngande'e xuta en nima
- Convenio uchan ichate tjio'on ñujun (169) tse'e organización internacional'e xa xi
tse'e ngande'e xuta
- En nima ku tribales'e ngande xi nguji jma kjiyaxki,
- Declaración Interamericana tse'e kjuakixi'e ngande'e xuta en nima.

Nguieje kui acuerdo internacionales tsu nga:

Nguieje ngande'e xuta en nima tjinre kjuakixi tukucha nga tsuare 'bendu. Xi mejere
Tsu nga tjinre kjuakixi xukucha nga tsuare 'bendu, xukucha ngaja ngare tsi'in ku najmi xi
s'ejinre.

Nguieje oficina xuta'e xitetjun kju tsa jma jmire tribunal'e justicia tsubare nga ngu xuta xi mare kju tsa makjinre en nima fi'ixi tuxi chan makjinre xuta ku xutaxa xi Ngande en nima jandiba.

Tumini kjuati ku kju bixkan batekjare kjuakixi xi tsitsjuaajo xuta. Kikjua nga xitetjun, ku tjiujun ngande xuta en nima, tsubare nga jñu tsi'in tsee xi nguji najmi xaba ma ngande, nguji najmi xaba ma 'jñajun yachjin, tekuacha nguieje niskindi chunre

Ngande'e xuta en nima tjinre kjuakixi:

- Nga ngudsijinña. Xi mejere tsu, nga nguieje yachjin ngande nima ngundsijin
- kjuatsua ku kjuakixi tjinre nga nguieje xuta, xuku kjuakixi'e nga
- Jñu chunre ku nga 'chjoji bixure.
- Nga tsuya najmi xi tsikjo ku xi mejere tsi'in.
- nga 'beji takun kucha ngare nga tsixa, tanga tsubare nga be'tkun acuerdo internacioles'e
- kjuakixi'e xuta, nguieje nitjin tsubare nga be'tkun acuerdo internacionales'e
- Kjuakixi'e xuta.
- Nga tukukui tse kjuanda ku kjuatsua tjin nga kucha nikatjijin yajoña ngaya ngande
- Nguieje institución ku xa política'e xitjin naxinanda.
- Nga kucha chunre ku kjuanda xi tsuare kjuakixi.
- Nga ma tsikatjijin yajo'e ngaya xa'e xitetjun, nguieje najmi xi tsi'in ku xi kjajin nga'tae
- kjuanda'e ngande. Tse'e nga ma nikatjijin yajoña, tjinga chjajin xuta xi basetetjun
- Ngakjain xuta xa'e naxinanda, xi chja municipio axu ngande jma tsubare.

Kjuakixi nacionales

Kui Constitución Política'e Estados Unidos Mexicanos, xi mejere tsu, Xujun kjuakixi'e Mexico, be ku tsikitukasun kjuakixi'e xuta xi ngande nima tsuba tsee nga kui xuta kuixi be kucha nga tsuare 'bendu ku kuixi kjajin xuta xi tsikasen tetjun ngakjain Xitetjun ku xutaxa xi tsuba ngaya ngande'e.

Nguieje constitución ku kjuakixi'e estados tsubare nga 'bejin takun nga nguieje xuta ngande nima

tekua tjinre kjuakixi nga 'bere ngu kju tsa kjin xuta xi basen tetjunre Ngaya municipio'e jmanga kjiyaxki.

Kjuakixi'e naxinanda mexico

Kui xujun tsuyaña kjuakixi:

Constitución Política'e naxinanda México.

Codigo'e institución ku kucha ña'a nga chjajin xutaxa naxinanda Mexico.

Kuien xi kji'ta xujun ku tjiujun kjuakixi xi ja kini k'axkimaña nguindenguie nguieje xuta xi tsuba naxinanda México tjinre kjuakixi:

Nga 'bendu ngu ngande xi tumini najmi ma ña'a ku tukucha nga tsuaña mijña xi nchjojon nga nchjojon mensun xa xi ñaa ku
Kucha nga mijña ku nguieje najmi xi ngaña.

Nga ña'a vota tu jmanga tsuaña ku nga tumaña yaña 'ya baiña votoña.
Nga nikatjijinña yajoña nguieje elección xima.
Nga ma nikatjijinña yajoña tumini partido político ngatanga nguji xi nionña.
Nga ma nikatjijin yajoña xuku nga chunda kucha tsi'in vota xuta ngaya elección xima.

Nga chjinenguiyare xutaxa nga'tae elección xima ku najmi xi ma ngaya campaña'e.
Nga kjinenguire xutaxa nga tsikabisunji nguieje en xi chja nga'tae ngu xuta.

Nga xitetjun tsikitukasun nga nguieje yachjin ku xi'in ngundsijin
xa xi ma tsi'in ngaya xa'e xitetjun, nga ma kjan xuku xutaxa ku nga 'bere
Ngu xa xi tsike'e xuta naxinanda.

Xutaxa tsubare nga be'tkun ku nga basejun, sanda jma mare, nga'tae kucha ngare ku
s'ui xi ngare tsi'in
Kui xuta xi ngande nima jandiba kuixi tsuba naxinanda México.

Kucha nga tsuaña mijña ku ña'a.

Xukucha nga ninda ngu xitetjun jmanga nguieje xuta kjajin nga'tae kui kjuakixi'e tsikie'e xi sasen tetjun ku kikjua nga ña'a vota xki nga 'be elección. Xuku nga, ña'a votare xi basentetjunre xitetjun, xijmire diputado, xitetjun.
México naxinanda jmanga xuta kjajin xutaxa'e.

Xa xi mejere xuta nga ña'a votare

Xa xi yanguire xitetjun kuixi xa xi baire nga ngu candidato
xi tsi'in nga 'be elección: xitetjun, diputada ku diputado, senadora ku senador,
xi basentetjunre xitetjun, alcaldesa ku alcalde, xuku xijmi concejales ku concejales.

Ngama elección, nga ngu ngu partido tsubare nga kjajin 'yaxi kjan xa
xukucha kjiyaxki ngaya kjuakixi ku tsubare nga be'tkun nga xuta nisti xi tjin ngande nima
manga kjan tumini xa xi mejere nga ma eleccion
xi tsi'in xuta, xuku xitetjun, senadora ku senador, diputada ku diputado, xi basentetjunre

Xitetjun, alcaldesa ku alcalde, xuku xijmi concejalías.

Kui instituto electoral naxinanda México tsubare nga tsikitukasun tsee nga ya'tkun ku nga baseñajore kjuakixi kju kjuajñu'e nguieje xuta, tekua tse'e barrio Ku ngande xuta nima xi tsuba naxinanda México.

Tsanga tjin xuta xi ngande nima tsuare nga kjan xa ku tsa najmi partido jire, kui Instituto Electoral tsubare nga be'tkun xukucha Ngare ngaja fai nitjin'e nga ña'a votare.

Xa xi tsi'in Instituto Electoral'e naxinanda México

Kui xitetjun'e México kitsi'in firmaju acuerdo kjai naxinanda ximexicoji chja tse'e nga nichaja najmi xi ndaji kjima ngande'e xuta nima ku tekuacha kitsinda kjuakixi xi tsi'inre kjuajñu xutaxa tse'e nga 'bejin takun kjuakixi nga bixkan xa tsee nguieje Xuta xi tsuba México.

Kui Instituto Electoral'e naxinanda México be'tkun nga ngundsijinña, ngama nikatjijin yajoña ku nga chjojiyaña xinguiña, xki nu kjin ku kjai xa xi tsi'in tsee nga nguieje xuta, ku xi jñu kjiyaxkire xuta ngande nima, tsikatjijin yajo'e nga Chjinenguigare ku tse'e nga tsuya proyecto xi nikjienre ton.

Ngaya xa xi kitsi'in Instituto Electoral tsee nga tsiki'tje xuta nga tsikatjijin yajo'e ngaya politica'e xuta ngande nima, ngaya nu electoral jomi kan jan-jomi kan ñujun (2023-2024) sakuña xinguisa:

Nga ituka kui convocatoria tse'e nga tsikatjijin yajo'e xuta ngaya proceso electoral local Ordinario'e mazahua, náhuatl, otomí ku zapoteco; ku Junta xi ña'a ngande tse'e nga bixuya nga'tae xaxi ma ngande nima, barrio xi tuxi 'kjia tsuba ku ngande nima xi tsuba naxinanda México nga nga partido político kjuajñu tjinre nga tsikitukasun ngaya proceso electoral.

Xi ja'a video nga en nima, náhuatl, hñahñu, mazahua, mixteco, otomí ku zapoteco tse'e Tsuya mitu xujun xi machjen tse'e nga ma fa'a.

Ngaya proceso tse'e kjue'tku nu nga fajen ton kjia ituka Convocatoria xi kjue'tku tse'e nga chjajin xa xi ñaa ngande Jomi kan jan (2023) ku xujun xi kjinenguia kucha nga nikjien ton jomi kan jan-jomi kan ñujun (2023-2024) nga en nima xi jñu nukjua naxinanda México.

Ngaya nga nikatjijin yajoña nga xuta nimaña, naxinanda México tsuba xukucha

Tsuare ku xukucha ngare.

Xujun'e kjuakixi nga bixkan xa tse'e xuta ngande nima xi ni iji 'bexkiya, xi kuma graba ndae sa julio jomi kan ñujun (2024), jma jmi Huizaches kan on (25), colonia

Rancho colorines

Delegación Tlalpan, c.p.teñujun mi jan uchan ichate kate jon (14386), naxinanda México.

Instituto Electoral naxinanda México

www.iecm.mx